Ч. 198 (11.489). Львів, пятниця 6. вересня 1929. Рік XLVII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло", Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 5·00 зол.
За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 3 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Шляхи „державної асиміляції"

IV.

Львів, 5. вересня 1929.

З черги переходить воєвода Дунін-Борковський до намічування власної рецепти на державну асиміляцію українців. За вступ до неї бере аналізу державної асиміляції поляків у давних займанщинах. Він твердить, що процес державної асиміляції, якому підпали поодинокі частини Польщі в давних займанщинах, не був такий слабий, якби це в першій хвилі здавалося. Воєнні невдачі, яким улягли спершу Росія, потім Австрія та Німеччина, уможливили повстання польської держави. Богато поляків підпало наслідком цього гіпнозі, що методи займанців не витримували критики. Денаціоналізація якогось терену в Европі, де вже істнувала культура, була вже в самому заложенні неможлива, але це не пересуджує факту, що наприклад Австрія державно вспіла майже зовсім засимілювати поляків. І якщо в неї не булоб від початку війни блудів військової політики, то польське австрофільське почуття булоб перетрівало всі невдачі та розбір Австрії. Можнаб сказати навіть більше, а саме, що ця державна асиміляція мала навіть свою дальшу напрямну, яка висловлювалась, наприклад, у воєнній програмі тріялізму. В Австрії полякам велось економічно не найкраще. А з цього видно, що навіть такий важний чинник, як економічний, не був міродатним при тім державно-асиміляційним процесі.

Коли в російській Польщі процес державної асиміляції рівнявся нулі, при незаперечній деякій культурній асиміляції наслідком співжиття і співпраці з революційними колами Росії, то про німецьку частину польської національної території цього сказати не можна. В Познанщині переслідувані національні почування боролися з мимовільно наростаючим подивом для німців, для їх економічної та державної політики. Отже при деякій державній асиміляції, незадоволені національні почування зберегли там польськість.

Коли хочеться засимілювати населення якогось краю у відношенні до своєї держави, то треба старатися це населення можливо якнайскоріше задовольнити. Натомісць, коли ходить про національну асиміляцію, то треба старатись змінити населення, інакше його виховати. В цьому останньому випадку старається як у Німеччині задовольнити населення щонайбільше в економічній ділянці та в ділянці справного функціонування державного апарату. Тому, що в передвоєнній Німеччині було поляків всього біля 5 відсотків, то німці піднялися національної асиміляції й консеквентно її проводили в життя. До цілковитого переведення свого пляну не стало їм часу.

На підставі того, про що досі говорилося, Борковському видається, що Польща не моглаб спокуситися на національну асиміляцію українців. Вони занадто численні у відношенні до поляків, а до того вони національно вже теж у великій мірі пробудилися. Отже, коли хочеться українські території на стало затримати при Польщі, то треба піднятися державної асиміляції, яка, як це вже говорилося, є штукою якнайширшого задовольнювання населення в межах своєї держави з можливо сильним унеможливлюванням виломлювання цього населення з державних польських рамок.

Тому то в першій мірі треба виключати все, що улекшувалоб виломлювання з тих державних рамок. Навіть не дуже обширна етнографічно-територіяльна автономія є без сумніву одним з перших кроків до унезалежнювання в державу якоїсь території з чужим національно населенням. Отже задовольняти таким чином меншостеве населення, вважає Борковський, за недопустиме. Територіяльне самоврядування є в нинішніх часах без сумніву конечне, щоби задовольнити населення, але воно не може покриватися з етнографічною картою. Як з державних, так і з економічних оглядів самоврядування, коли мова про українців з Галичини, повинно обіймати простір трьох полудневосхідних воєвідств з доданням до них щонайменше половини Любельщини. Як передвоєнна Галичина, так і ця автономічна провінція не булаб етнографічно одноцілим тереном, бо малаб більше-менше по 50 відсотків обох національностей.

При відносному вбожестві цього краю самоврядування малоб аж на такій великій території належні засоби, щоби могло направду щось зробити. Булоб дуже некорисне, як під державним, так і під економічним оглядом, якщо утвореноб малі самоуправні провінції величини теперішніх воєвідств. Такі малі автономічні провінції мусілиб теж незадовольняти, бо ділилиб їх територіяльно. Натомісць велика провінція далаб їм спроможність скупчитись на одній території. Зновже місцеві поляки завдяки утворенню великої провінції не почувались би ніде змайоризованими, що малоб для них першорядне значіння. Знеохочення польського населення, що творить численну меншість у Сх. Галичині, представлялоб державно величезну страту і з тим треба все рахуватися при веденні політики в цьому краю.

Справа національних меншостей в Раді Ліги Націй.

Берлінська газета „Ґерманія" повідомляє з Женеви, що міністр Гендерсон на самому початку засідання Ліги Націй виголосить велику промову, в якій докладно освітлить справу національних меншостей. Він має гостро скритикувати постанови сесії Ліги Націй у Мадриді й зазначити, що вони не вистарчають для розвязання цього питання. Також Штреземан у своїй промові має докладно виложити німецький погляд на справу національних меншостей і буде домагатися дальшого обєктивного досліду цеї справи в напрямі утворення окремої комісії для справ національних меншостей при Лізі Націй.

Заява Сновдена.

Оцінка гаґської конференції.

При повороті Сновдена з Гаги до Льондону на двірці витала його оваційно товпа з 50.000 людей. Сновден опублікував по свойому повороті таку заяву: „Конференція сповнила наші найбільші бажання. Урегулювання репараційної проблеми буде мати своїм наслідком почуття певности і сприятиме господарській відбудові Европи. Відновлення політичної й господарської суверенности Німеччини було одним з найважніших вислідів конференції. Уступки, які зроблено в справі товарових виплат, причиняться до поважного зменшення шкоди, яку вони досі робили англійській торговлі. Порозуміння в справі Надренії є найважнішим політичним ділом по Льокарні.

Конференція морських роззброєнь без участи Франції.

В близьких до француського уряду політичних колах Парижа уважають, що Франція, як і два роки тому, не прийме запрошення взяти участь у новій конференції в справі морських роззброєнь, а обмежиться лише до вислання півофіційного обсерватора. Причина цьому та, що француський уряд боїться, що порозуміння між Англією та Америкою в справі морського роззброєння могло би шкідливо вплинути на морські інтереси Франції. Француський уряд уже мав увійти в цій справі в переговори з італійським урядом, якого інтереси в справі морського роззброєння ідуть паралельно з інтересами Франції.

З жіночого мирового конґресу в Празі.

Реферат українки про національне питання.

В одному з попередніх чисел „Діла" ми вже повідомляли, що на конґресі Міжнародньої Жіночої Ліґи миру і свободи, який відбувся з кінцем серпня ц. р. в Празі, пос. М. Рудницька виголосила на запрошення Екзекутиви Міжнародньої Ліґи реферат п. з. „Національне питання і його мирна розвязка". Виступи наших представниць на терені міжнародніх організацій обмежувалися досі звичайно до виголошування привітів та заяв або до забирання голосу в дискусії. В даному випадку посолку М. Рудницьку запросила екзекутива Жіночої Ліґи миру і свободи виступити на конґресі в характері офіційної референтки. На конґресових програмках було подане прізвище нашої землячки з означенням нації, яку вона репрезентує, а конґресове бюро видало повний текст її реферату на двох мовах: німецькій й англійській. На основі офіціяльного справоздання подаємо короткий зміст цього реферату.

В першій його частині прелеґентка зясувала вагу національного питання і далекосяглу ролю, яку воно відграє в сучасному укладі політичних відносин, як у внутрішній так і закордонній політиці. Світова війна, ведена під лицемірним гаслом визволення поневолених націй, не тільки не вирішила національного питання, але навпаки ще його загострила. Мирові договори перерізали живі організми живих народів і створили довгу низку вулканічних пограничних смуг, на яких іде безпощадний наступ переможців проти переможених. Прелеґентка перейшла по черзі ті европейські держави, в яких наконїле національне питання є прямо їх ахілевою пятою та звернула увагу, що саме в останніх десятиліттях відбувається процес національної кристалізації численних народів (головно на сході Европи та в Азії) і їх прямування до власної національної держави. Лише зміна теперішньої політичної карти Европи в напрямі задоволення змагань народів до свобідного життя, лише вирівнання мирним шляхом національних кривд і несправедливостей може забезпечити людству тривкий мир.

Причина суперечностей національних інтересів лежить в ріжницях фізичної і психічної структури збірних національних організмів. Приналежність кожного з нас до своєї нації, звязь крови зі своїм народом це не є видумка ні штучний твір, це не лише річ виховання і привички, навпаки це незаперечений біольоґічний і психольоґічний факт. Кожна нація представляє собою суцільний організм, що має свої питомі інтереси, свою окрему психе, свою специфічну ментальність. Одначе інтереси націй є дуже ріжнородні, часто суперечні між собою. Отже коли інтереси двох націй перехрещуються з собою, коли зударяться з собою їх змагання до життя, там все заходить небезпека збройного конфлікту.

В другій частині реферату прелеґентка старалася вказати, як можна погодити антаґонізм інтересів ріжних націй та довести до повної гармонії між двома могутніми життєвими силами: між Батьківщиною і людством.

„Тут є можлива лише одна розвязка, один істнує лише спосіб, щоби погодити любов власної нації з почуванням вселюдської солідарности: *Признати іншим народам право на щастя, волю і свобідне життя, які бажаємо власній батьківщині*. Або, перекладаючи це на політичну мову, треба сказати, що одиноким засобом мирної розвязки національних конфліктів є *реалізація ідеї самовизначення народів*. Дозволити нації рішати про свою долю, про свою державну приналежність; віддати їй в руки цілий держ. апарат, дати їй змогу організувати своє життя, шукати власних шляхів для своєї збірної душі."

Опісля пос. Рудницька обговорила по черзі мирні способи реалізації ідеї самовизначення народів, як плебісцит, розємчі суди, комісії знатоків і т. и. стверджуючи, що всі дотеперішні засоби мирного полагодження національних конфліктів є дуже примітивні і невистарчаючі. Вкінці присвятила увагу справі т. зв. „національних меншин", підкреслюючи ріжницю між відгалуженнями народів, які заселюють компактною масою дану територію і становлять на ній більшість населення, а розсіяними національними відломками.

Прелеґентка закінчила свій реферат заявом до Міжнародньої Ліґи, щоби вона через відповідну пропаганду створила психольоґічну основу для здійснення свободи всіх народів, бо лише „через свободу веде шлях до миру".

На шкільні теми.

Про шкільні повітові ради.

Важкою болячкою тяжать на нашім шкільництві теперішні шкільні повітові ради. Дотичний закон зложений в той спосіб, що в тих радах не забезпечується українському народові відповідного заступництва, а віддається їх цілковито в руки польські. Наслідком того є те, що в цих радах засідають з правила лиш польські члени, бо одинокими нашими заступниками являються там тільки ординаріятські делеґати. А коли й покличуть часом про людське око якого українця, то звичайно такого, що на шкільних справах не знається й нашому ділу ніякого хісна не приносить. З тої причини велися у нас шкільні справи дуже сторонничо, себто систематично в користь польську, з кривдою українських шкіл і нашого учительства.

Вже перед війною підносились у нас задля цього голосні жалі, а нині стали ці відносини просто нестерпимі. Найперше викликано проти української сторони дивно неприязний настрій, який деінде супроти другої народности краю ледви чи можна стрінути. Після того введено в шкільні ради найбільших фанатиків і допущено до голосу у шкільних справах ще й „народові організації", котрі мали до нас тільки одну злобу. І так бачимо від десяти років, що всі шкільні ради не приймають засадничо українських учителів у свої школи, бо гр.-кат. метрика є тим пятном, задля котрого відказують їм у нас посади. Через те мусять вони шукати праці і хліба в польських сторонах або за сокальським кордоном, хоч і там тепер важко українському учителеві дістати місце.

Колиж осталися у нас ще нечисленні учителі з попередніх років, то їх стараються переносити без ніякої причини в мазур. области. Зате заповнюється наші школи систематично польським учительством, без огляду на те, чи воно для тих шкіл надається чи ні. І нині бачимо часто таке явище, що в більше клясових школах, в котрих є значне число українських дітей, нема ні одної української учительської сили — хочби для обрядово-релігійного виховання цеї молоді! Тут поставлено девізу: або польська наука, або (коли вона в яких місцевостях неможлива) радше ніяка, бо й нащож (кажуть нераз) „руському Іванові та Грицеві науки й просвіти?" Дійшло до того, що супроти такої злоби дирекція одної школи, не хотячи своїй бідній молоді замикати дороги до життя, взялась на спосіб і пропускає у своїх свідоцтвах слова „обряду грецького", а полишає тільки слова „визнання католіцкего"... Так мусять наші діти на своїй рідній землі аж укривати свою приналежність до свого обряду, аби одержати яке місце.

Майже одночасно пішло нагальне переміновання наших шкіл на польські або на т. зв. утраквістичні, котрі є в дійсности тільки замаскованими польськими школами. До цього уживається всяких способів: позірно правних і явно неправних, — бо й хтож глядить тут на береження нашого права? Тут іде сила перед правом, і тільки А які річи діються в ріжних повітах! Я згадаю тут для прикладу лиш про деякі.

В Перемишлянах сказано українській стороні, що там потрібні учителі, які велиб „пшиспособєнє войскове", а до цеї праці українські учительські сили не надаються. Після того завернено українські петиції з поворотом до кураторії. В одним чисто українськім повіті підняла „народова організація" великий крик, що повіт, мовляв, „рущи сєн" під оглядом стану учительства. Колиж кураторія вглянула в справу, то показалося, що там принято 6 польських нових сил і аж дві українські... Так виглядає „рущенє" учительства в чисто українськім повіті! В Косові наші сусіди не допускали довший час ординаріятського делеґата в шкільну раду, мабуть тому, що як людина інтеліґентна й отверта не підходить їм, — так, що ординаріят мусів упоминатися за своє право аж у вищої влади. А які дивовижні річи оповідаються в ріжних повітах, річи, на котрі вже люди й не реаґують, не маючи найменшого вигляду на якусь зараду!

Від двох років здавалося, що відносини полекшають тим, що всі подання в справі посади мали пересилатися просто до кураторії, а звідти щойно приділюватись до ріжних повітових рад. Одначе по правді полагодження цеї справи осталось таки при шкільних повітових радах. А вони справляються з цею справою так, що польські подання полагоджуються прихильно а українські по довшім передержанні звертають кураторії (Перемишляни й інші повіти). Розуміється, що такі відносини викликують як в учительстві, так і у всім нашім громадянстві тільки велике огірчення, а слідом за цим іде загальне негодування на нинішні порядки.

Цей стан відчувають дуже прикро наші ординаріятські делеґати в шкільних радах і жалуються постійно, що не можуть в цій справі своїми одинокими голосами нічого вдіяти ні для свойого обряду ні для своїх шкіл. Це відчув і я будучи від кільканадцяти років ординаріятським делеґатом в шкільній міській раді у Львові й тому ставив при уконституованні двох останніх каденцій тої ради (в роках 1924 і 1927) внесення того змісту, щоб на 20 членів ради покликано бодай одного заступника українського населення міста. А коли ті внесення не вдержались, відкликався я в цій справі в році 1927 до тодішнього куратора, д-ра Рімера. Він признав мойому бажанню слушність і заявив, що, переглядаючи надіслані з краю пропозиції на членів шкільних повітових рад він завважав зі здивуванням, що в богатьох повітах не бачив заступників нашого населення, додаючи, що вважає цей стан неполітичним, а навіть недипльоматичним*). Вкінці порадив мені, з огляду на те, що не мав права здержувати істнуючого закону, щоб я вніс в цій справі представлення до міністерства. Я й вислав туди мотивований меморіял, а міністерство передало його львівській кураторії з зазивом поставити відповідне внесення (на зміну закону). З цього зарядження виходило би, що міністерство було схильне до зміни закону про шкільні повітові ради і вижидало в цій справі якогось предложення.

Мої заходи в цій справі подав я в пресі до відома загалу, надіючись, що вага справи спонукає й інших делеґатів до подібної акції. Але я не чув опісля нічого, щоби в цьому ділі щось зроблено. Зазначу ще, що цею справою хотіла занятися і президія Рідної Школи, що розіслала була (для удокументування своєї акції) запит до своїх повітових кружків: „Чи є в тамошніх шкільних радах крім ординаріятських делеґатів ще які інші заступники українського народу, які це люди і як сповняють вони там свій обовязок? Але на диво, на ці запити не наспіли ніякі відповіди. Такий малий труд, що стояв лиш пару стрічок звідомлення — й цього не зроблено! Розуміється, що не маючи відповідного матеріялу, не могла Рідна Школа й нічого дальше робити. Так нарікають заєдно наші люди і проклинають ті кривди, що падуть на нас з шкільних повітових рад, а не беруться зарадити тому лихові!

Очевидно, що коли все у нас мовчало, то й не могло нічого путнього для нас вийти. І не диво, що львівська кураторія не поставила на зазив міністерства ніякого внесення про зміну шкільного закону, тільки відповіла, що коли заходили які недомагання, то можна зарадити їм в рамах теперішнього закону — значить: у нашім випадку можна буде кинути українцям з ласки деяких членів, очевидно таких, які булиб милі нашим сусідам, і з яких не булоб нам майже ніякого хісна.

Такий спосіб заради лихові уважаю зовсім недостаточним. Бо зовсім інакше виходилоб, якби закон забезпечував українському населенню я-

*) Слова „неполітичним" і „недипльоматичним" розумів, здається, куратор в тім змислі, що неполітичним уважав викликування невдоволення серед українського населення через виключення його з членів шкільних рад, а недипльоматичним з огляду на суд світа.

Д-р МИКОЛА КОЗИЦЬКИЙ.

До джерел людської психіки.

II.

Нерозяснена психольоґія „я". — Фільософи. — Ніцше гаслом ворожих прапорів. — Траґедія „надлюдини".

А сам нещасний творець стоїть над своїм таємним, невідшифрованим твором і осліплений власною величю не знає — кому молитися?

Під ним темна безодня, а над ним, серед хмар високих дум і поривів, пливуть несені тугою, золоті мрії і прочуття вічности і щастя. Невдоволення і смерть — порив до щастя і вічности! — ось незмінна дочасна доля людини, невгомонна музика контрастів! А може саме в болючій і солодкій віддалі тих антитез і в змаганні до геґелівської синтези збережена краса і невгаслий блеск життя?

Людина починає бути загадочною не тільки для інших, але головно для себе самої. Бо чому ясна ріка свідомости в одної людини пливе до вічних джерел, а друга западається сама в собі? Що значить ця безмежна свобода, з якою людина може прагнути й признати Бога або Ним нежити і Його відкинути? Коли два такі відмінні типи стають проти себе, хто третій у силі зрозуміти психольоґічну основу полагодження ними двох найглибших актів у двох протилежних напрямках?

Даремно шукаємо первопричин в анатомії і гістольоґії, щоб льоґічно обґрунтувати, чому один здоровий, нормально думаючий чоловік носить у собі світогляд матеріялістичний, другий спіритуалістичний, третій містичний і т. д. Ми не в силі катеґорично погодити зі собою Гекля з Толстим або Ніцшого з Кантом. Ніякі доступні нам дані, ні мізкового механізму ні зовнішнього середовища не вияснюють нам, чому Ренан трудом цілого життя дійшов до сумного висновку, що весь світ це лише **„une mauvaise farce"** — злобний жарт, а останнім словом фільософії лишається іронія; а рівночасно, чому досмертний мученик за ідеали Аміель, полонений монументальністю власного духа і задивлений у видіння своєї туги кінчає життя в божеському смутку над величю і недосяжністю всесвітньої мудрости. Загадкою є для психольоґів, що сталося в психіці Комта (**Comte**), що він після смерти Матильди де Во руйнує свою будову позитивізму і починає молитися; або чому Стюарт Міл, що не знав ціле життя Бога, завершив свій духовий заповіт трактатом про конечність релігії.

Антропоцентризм і реакційність Ґеґля, естетичну контемпляцію Шелінґа, моральний закон Канта, сансару і нірвану Шопенгавера, індивідуалізм Карляйла, Емерсона, Штірнера і Ніцшого нам ніяк не вдається ні пояснити ні погодити річевою причиновістю з колективізмом, історичним матеріялізмом і всією „фільософією черева" Маркса, Енґельса, Ляссаля і всіх інших їх продовжників. Чому для осяяного енерґією творчої інтеліґенції ідеалізму Фіхтого „чоловік є тим, чим його фільософія", а матеріялізм Фаербаха, вимірюючи дефініцію людини з найближчої перспективи реасумує: **„Der Mensch ist, was er isst"** — „чоловік є тільки те, що він їсть".

Коли для Геґля лише дух є дійсним і справжнім, то для сенсуалістичного матеріялізму дійсністю є тільки змислово схоплений світ, а дух тільки блідою абстракцією. З одного боку духовий зміст світу, що розвоем інтелектуального життя прямує до свідомости самого себе, а з другого матеріяльний субстрат, бездушний механізм, що рівнож в якийсь дивний спосіб і для непотрібної нікому мети процесом еволюції і дорогою історичного розуму йде просто до якоїсь ближче неозначеної досконалости.

Тут читач всміхнеться і спитає: чомуж досі від віків ця досконалість не завершилася, або, що буде далі, коли врешті вона на землі запанує? На це матеріялістичний світогляд відповіди не дає і не шукає. Покищо йде завзята боротьба і на творчий принціп індивідуальної душі наступає душа колективна, на висоту персонального Бога пнеться само людство, що само себе уважає „божеством", творчим провидінням і метою всього істнування.

Прирівнюючи духові центри і світогляди згаданих тут мудрощів, ми ставимо собі питання тільки на те, щоби зрозуміти ріжні механізми і ріжноманітність пружин, що ділали на їхні духові процеси.

Але аж тоді падемо в крутіж темних загадок, коли обмежимося тільки до духової царини одиниці, як відокремленої цілости. На цьому світі наших дослідів над людською духовістю, нам „найважче стерпіти її внутрішню суперечність і контрастову перемінність та найважче нам з нею погодитися в наших поривах до гармонії і одноцільности.

Візьмім під увагу тільки виразну індивідуальність з історії культури і то таку, що справді жила **„homo sapiens"**, як її називає Ферстер, в протилежности до **„homo fictus"** то є видуманого з фантазії героя, що не їсть, не пе, а тільки любиться і уривками думає. Хай це буде поет і фільософ, себто людина, що старається виявити себе назовні. Коли будемо йти за течією його духового процесу, то не в силі будемо розкрити всіх бючих джерел, що наповнюють ріку його свідомости, не зможемо схопити та звести всі струмки його внутрішнього життя в одно гармонійне річище.

І хоча в природі людини лежить внутрішня потреба розуміти буття, як викінчену і повязану цілість, то в критичнім відношенні до духових явищ, хоча би лише одиниці, ми стрінемося тільки з безконечністю. Бо хоч поет або мислитель своїм багацтвом думок і мінливістю образів буде торкати струн вічности і ловити відгуки просто-

весь означене число членів і свобідний вибір таких людей, що мали б довіря всего населення, а інакше буде тоді, коли число і якість делегатів залежатиме від ласки другої сторони.

З уваги на те, що всі справи народньої школи рішаються головно в шкільних повітових радах і відчуваючи дуже болючо, які кривди падуть на наше шкільництво з одностороннього їх складу, повинні всі наші шкільні круги й установи, а разом з ними вся суспільність і її представники домагатися конечно зміни цього закону в тому напрямі, щоб українському народові був признаний належний голос в управі його шкільництва. Тепер говориться, що мають укладатися нові постанови в ділянці самоуправи. Всі наші круги повинні отже звернути на цю справу пильну увагу й добиватися на тому полі повного права. Я скажу, що від упорядкування шкільних справ залежить багато й успокоєння суспільности. Коли ж цього діла не переведеться, то нехай деякі політики не обманюються позірним спокоєм у краю...

о. проф. Олександер Стефанович

З життя українців у Югославії.

10-літній ювилей „Просвіти" в Руськім Керестурі.

В другій половині 18-го століття зачали переселюватись наші брати із Закарпаття до Бачки в бувшій Угорщині. В більшій скількости і найперше поселилися вони в Руськім Керестурі, а з часом стали творити й нові села, одні ближче, а другі дальше Керестура. Одначе осередком і центром всього їхнього культурного життя лишився таки Керестур з населенням около 6.000 душ, виключно самих греко-католиків. Звідси вийшла і вся їхня інтелігенція старша, як епископ Няраді і їхній поет та пробудитель, наш о. д-р Костельник.

Мешканці Керестура — це люди переважно заможні; мають пересічно по кількадесять моргів землі. Будинки їх гарні, муровані, мешкання мальовані й гарно уряджені, багато з електричним освітленням, так, що ціле село має вигляд кращого міста. За часів Мадярщини аж до світової війни керестурці жили під культурним оглядом у тяжкім ярмі. Щойно по війні, коли Бачка припала Югославії і повіяло взагалі іншим духом, наші керестурці заснували перед 10 роками „Руске Народне Просвітне Друштво".

Довідавшися, що 25. серпня керестурці святкують 10-ліття істнування того-ж Товариства, поїхав я туди враз із моїм братом, суддею з Белза, що в той час перебував у мене на феріях. На це свято прибув Преосв. Няраді з Крижевців разом з управителем епископської канцелярії, каноніком Дмитром Надь, а також доокoличні священики; світські власти репрезентував відпоручник міністерства віроісповідань і освіти з Білгороду, великий жупан (воєвода) з Сомбору і „фески начельнік" (староста) з Куш, а також більше число відпоручників ріжних товариств. З нашої „Просвіти" в Білгороді явився п. Будз.

Вечером в суботу 24. серпня відбувся під проводом СС. Василіянок, що прибули недавно сюди старанням владики з Галичини, концерт в нововибудованім монастирі в честь його основника і добродія, Преосв. епископа Няраді. Дуже гарно виглядало воно, коли малі діти співали, а також виголошували деякі декламації у нашій літературній мові, а не тільки в діялекті, уживанім у Керестурі.

В неділю в 8-ій год. рано відправилась архиєрейська Служба Божа в асисті духовенства. Була й проповідь владики про значіння „Просвіти" в народнім і релігійнім житті народу. Потім відбулися сходини прибувших гостей і членів Товариства, на котрих промовляло багато бесідників, а також відпоручники властей. Знаменна була промова делегата мін-ства освіти, котрий зазначив, що кожний нарід має право плекати свою питому культуру й учитися в школі в народній мові; це й є дозволено в Югославії. Опісля цей делегат побажав керестурцям, щоб вони вибудували собі в короткім часі Народній Дім, бо дотепер такого ще не мають.

Пополудні відбувся у великім шатрі, збудованім спеціяльно на ту ціль, величавий бенкет, на котрім було около 400 осіб. Підчас бенкету було знову багато гарних промов; від українців з Галичини говорив мій брат, суддя Слиж.

Вечером відбувся ювилейний концерт, на котрім орхестра студентів з Куцури відіграла кілька музичних творів. Співав мішаний хор з Міклюшевців самі українські народні пісні, а потім відбулася вистава драми о. Костельника під заголовком: „Ефтаєва дзивка".

При кінці побажаю щиро керестурцям, щоб вони відчули вагу лучности з головним пнем українського народу й оперли науку в школі і свої писання на нашій літературній мові. Бо лише тоді буде запевнений, побіч матеріяльного, також їх світлий розвиток культурний, так гарно започаткований теперішніми їх керманичами й діячами.

о. Ж. Слиж, Каніжа (Славонія).

Уступки Німеччини за звільнення Надренії.

На конференції в Газі, як відомо, прийшло до порозуміння між Францією та Німеччиною в тому напрямі, що Франція має звільнити Надренію протягом 8 місяців після ратифікації Німеччиною пляну Юнга, а найпізніше до кінця червня 1930 р. Бельгія й Англія забирають своє військо протягом 3 місяців, рахуючи від 15. вересня. Одначе цей одинокий успіх Німеччини на гаґській конференції дорого коштував її. Вона мусіла зробити цілий ряд нових уступок. Ці нові фінансові тягарі Німеччини такі: вона зрікається на користь союзників надвишки з пляну Доза, яка спочатку була признана Німеччині, а тепер у цілости припала Англії. Далі Німеччина зобов'язалася одноразово заплатити 30 міліонів марок на кошта удержання окупаційного війська, рахуючи від 1. вересня до кінця окупації. Неохоронену мораторією частину німецької данини підвищено з 660 міліонів марок до 702 міліонів річно на протяг 20 літ. Німеччина зріклася свого домагання одержати заплату за шкоди, пороблені окупаційним військом у сумі 39 міліонів марок. Дуже зменшено доставу вугля до Італії.

S. O. S.

(Допис з Волині.)

I.

Те, що тепер відбувається на Волині й чому навіть ніяково підібрати відповідну назву, бо таке воно своєрідне, дивовижне й загрожуюче, мимоволі притягає загальну увагу й викликає не тільки подевервування, але й занепокоєння, не кажучи вже про цілковиту дезорієнтацію...

І даремне було б зводити все це до особистих порахунків, бо в гру ніби входять *особи*, яких спеціяльно переслідують. Оце переслідування осіб є лише частиною цілої *системи*, що простує до далекосяглих цілей, що наше національне життя спроваджує на лихі манівці, з яких, в суті річи і вихід важкий.

Повторюю, для нас особи мають *підрядне* значіння. Тим більше, що в такому провінціональному й медвежому місточку, як Луцьк, або Кремянець або Рівне або Володимир „опінія" виробляється не тільки тим чи іншим поступованням даної особи, але часто-густо сплетнями кумошок, які не знати чому з собою посварилися й перенесли свою сварку на громадське поле. Протягом одної днини вас зроблять „хрунем", але з такою ж легкістю зроблять з вас „виворотовця". Сьогодні влада уважає вас за „єдинопокликаного" представника українського громадянства, а завтра — не знатиме способу, щоби вас якнайскоріше здусити або унеможливити ваше істнування. Коли на протязі одного року той самий війт дістає хреста заслуги за взірцеве ведення своєї громади, то потім його звільняється за „хаотичний став" у тій-же громаді — при чім очевидне, що тут ні війт, ні громада ні при чому. Очевидно, що й влада не має тут того розмаху та спокійної *обективности*, як по великих центрах, бо на неї впливають ті самі дрібничкові моменти, як і на ширше громадянство.

Цим і зясовується, наприклад, цей дивовижний факт, що мимо восьмилітніх криків про „співжиття", мимо ріжних експериментів, мимо „шукання відповідних людей", ані один представник влади не додумався, щоби хоч раз ввійти, скажім, у безпосередню стичність з українським громадянством на те, щоби безпосередньо почути, чого воно хоче й до чого прямує. Пощо, коли, мовляв, все відомо, навіть, як хто живе, у кого буває, з ким розмовляє? А вже, хто й як думає, чи належить він до „льояльних" чи до „опозиції" — це відомо „автентично".

В цьому вже лежить безсумнівна помилка, бо може бути, наприклад, особа льояльною до держави й в опозиції до певної системи адміні-

ків, то ніколи не розкриє він нам таємних течій своєї душі, цієї безодні, в якій твориться незримо доля людини. Ні мотиви його зовнішнього життя, ні в слова одягнені думки і почуття не розкриють нам його внутрішнього механізму, де йде аналітичний і синтетичний процес творення його „я". І часто ми станемо перед такою непроглядністю духових явищ, що годі сміло відмежувати здорове від хоробливого і рішити, чи це йде боротьба і доцільний натиск ріжних, суперечних собі сил, чи бушує лише безглуздий хаос.

У цьому випадку вибираю для ілюстрації Фрідріха Ніцшого. А беру його саме тому, що його душа була тереном найбільш суперечних внутрішніх рухів, а ще й тому, що таке питання треба поставити перед постатю чоловіка, якого імя виписують на своїх прапорах деякі критики і керманичі життя. Коли це діється в західній Европі перед читачем з глибшим фільософічним і психольогічним світоглядом, то це може мати характер ефекту. Але у нас?

А справді дехто, як напр. редакція „Літературно-Наукового Вістника" послугується побіч фаєрверкових імен, як напр. літературного комівояжера П. Морана, головно іменем Ніцшого, як ракетою, котрою в святочному настрою можна підбадьорити воєвий настрій читаючої маси. Бо, скажім коротко: Коли імя Фрідріха Ніцшого означає боротьбу, то ще добре, а коли тільки зловіщий хаос і то на хоробливих підставах, то виносити його імя на висоту суспільного семафора це одно велике непорозуміння. Бо хіба-ж це не метушня в сяйві магічної лямпи, коли такий жіночо розніжений і медоточивий пацифіст, як Куденгове-Калергі уважає Ніцшого ідеалом нової синтетичної, в стилю Гійо згармонізованої Европи, а рівночасно ударна еліта „безоглядного життєвого імперіялізму", завуджена своєю духовою порожнечою, як це діється в Франції, закриває також іменем Ніцшого свою етичну і громадянську атрофію?

Не даром жінки обожали свого поганяча-фільософа. Його батіг їх не лякав, а може навіть для деяких лящав зі садистичною музикою роскоші.

Але до речі. Не маю наміру обвинувачувати в чомунебудь Ніцшого ані судити тих, що мерехтячим його іменем шмінкують свій безкровний світогляд. Продовжуючи свої рефлексії про механізм людської душі, я зацікавлений не тільки екстериторіяльним тереном цього золотоустого фільософа, себто його творами, що музикою і барвистими переливами поривають читача. Я маю тут на увазі ціле пройдене пасмо його життя Ніцше-абсолют, що в відношенні до Ніцше-релятиву, себто його літературної творчости, дасть нам змогу виразно слідити динаміку цеї душі.

Бо чим є твори поета або фільософа? — відблиском внутрішнього світу його душі; творчість поета миготить у словах, мов на обріях передвечірньої далечі горить барвиста поема сонця. Та хто знає правдиву барву і зміст недосяжного джерела світла?

Тому останнім, безпосереднім актом мого підходу до Ніцшого є розкриття його призначення, себто тої сутньої глибини фільософа-поета, де рішалися верхи його долі, де змагалася абсолютна основа його душі, найтемніший її осередок, де горіли й погасли всі найсміливіші мрії фільософа про майбутнього світлоносця, „надлюдину". Щойно тоді, коли внутрішне і зовнішне обличчя Ніцшого-фільософа поставимо поруч себе, розкриється перед нами їхня окремішність і повна контрастова відчуженість.

Вдивляючись у ту цілість відчуємо в душі і діймаючий біль і радісний порив. Перед нашою свідомістю блисне ранкова заграва і розкриється прірва півночі. Це промайне перед нами доля людини, огріє і зморозить нас своєю загадкою — людина. Адже кожний з нас також людина. Бо не важко буде нам на тлі роздертих хмар дивитися на обриси цього несупокійного, болем ночі скорченого і передсвітнім ожиданням осяяного обличча. Нам буде важко і до загину болісно глядіти на нього і або не бачити в ньому людини, або бачити — і самого себе пізнавати.

Візьмім у руки твори Ніцшого: повільно, непомітно починаємо відчувати якусь дивну переміну; все далі за нами лишається пил буденщини, щораз більше втихає базарний гамір і з почуттям переродин поринаємо в новий, надлюдський світ. У росяно-свіжому повітрі висріблюються обриси нової архитектоніки природи, з лона землі пливе жагучий подих творчих прагнень, ген розкриваються благовістні, безкраї обрії в золотому блеску замислів і сподівань, а на верхівях величніх гір у поранковому сяйві тремтять прелюдії геройського майбуття.

Та ось, нежданно починає меркнути сяйка прозолоть, затьмарюється далечінь, суворіють гори і серед лиховісної тиші й пітьми виринають на перехрестях доріг понурі хрести, а на них розпинаються і в судорогах догаряють нещасні людські душі.

Картина, що своїм тоном приголомшує несамовитим жахом.

Так виглядає уявлений світ, де душа поета, перечулена надмірним терпінням і болюче вразлива на рвачкі імпульси і шумливу жагу, зранена жалом дійсности, без почуття звязку з життєвим ґрунтом нестримно рветься до переродин, у бажанні перерости саму себе. Та все кінчається самознищенням і самоспаленням.

Бо яким було би дійсне, проминаюче життя Ніцшого? Його безсонну, мріями про надлюдину розпалену голову не втишав ніякий інший демон, як тільки дрібка марної хемічної сполуки — хльорал. Яка драма і глум з поривів фільософа! „О Заратустро, угольний каменю мудрости, ти високо знявся, але кожний кинутий камінь мусить упасти!"

(Продовження буде.)

стрування краєм. Більше того, біднота волинсько-го публично-правного життя полягає в тому, що поняття льояльности також широке, як музична гама. Виявляється, що можна сумнівно виконувати приписи законів, працювати лише в межах цих законів, толерантно ставитися до влади — й бути цілковито нельояльним. Не тільки тому, що адміністрація признала вас на підставі особистої уразн чи „інформації" за нельояльного, але й тому, що ви, наприклад, не підходите до окреслення льояльного в розумінні свойого-ж *українського брата.*

„Поняття льояльности чи нельояльности є пусте — так заявив одного разу високий польський достойник. Можна бути льояльним, але не відповідним елементом для польської державної раці в тій концепції, в якій вона в даний момент виявляється".

Можливо, в цьому лежить пояснення того, що навіть будучи льояльним до польської держави, а одночасно негативно успособленим до діяльности тієї чи іншої громадської групи, яка своєю діяльністю окреслює певну політичну концепцію біжучої хвилі — ні ті ні інші громадські робітники суто національної формації, що не плутаються в політичних лябіринтах, — не знаходять у відношенні до себе належної обєктивности й толеранції. Може цим зясовується тут життя в вічній небезпеці про завтра своїх родин, може в цьому лежить розгадка трагедії колись льояльного і признаного таким Петриківського, нині так переслідуваного, не дивлячись на цілу його теперішню але непризнавану льояльність, може в цьому полягає пояснення дикої лайки, доносів, звільнень, ревізій, гострих кар, що сиплятися день в день на голови українських національних діячів і тієї завзятої боротьби, яку переводять з нами саме ті, що називають себе стопроцентовими українцями.

Але, гадаю, що нас не вдасться спровокувати на „ухил" від українського національного шляху чи на зруйнування власними руками великого національного дорібку, який на Волині, без сумніву, є.

Оборона цього національного дорібку вимагає дальшого переведення спокійної й урівноваженої національно-громадянської праці. Але в цій праці потрібно всім виявити більше єдности й солідарности.

Тому то й звертаємося до всіх приголомшених чи спантеличених елементів, даючи їм аналізу нашого сучасного життя, тому то, й заявляємо, що, коли зручність певних чи непевних рук загнала українські громадсько-національні установи й громадських діячів у кут „антидержавности" чи оповила наші „Просвіти", наші банки, наші кооперативи, нашу діяльність німбом „розполітикування" — це не значить, що й на ділі ці організації хопилися замісць книжки — бомби, замісць кредитів чи товарів — баґнетів, замісць піднесення господарки нашого хлібороба — самопожирання чи нищення інших.

Цю нечесну аґітацію, цю демаґоґію, це сліпацтво — відкидаємо від себе легко, бо факти промовляють на нашу корпеть. А всі закиди звертаємо на адресу їхніх авторів, бо до них вони більше пасують. Вониж розбивають населення і працю, вони дискредитують ідею.

Олександер Ковалевський.

На шкільному фронті.

На місце учителів-українців призначують поляків.

З ріжних сторін краю дістаємо повідомлення про новий наступ на наші школи і про заходи ріжних польських чинників з метою перемінити їх на школи польські чи пак утраквістичні, що в дійсности на одно виходить. Не богато вже лишилося у нас шкіл з українською мовою навчання, але й ті є сілю в оці наших сусідів, що з розгоном забралися до їх повної ліквідації. Систематично ведена в цьому напрямі акція в останньому часі знову скріпилася і погрожує нам переміною на польські і тих пару сот шкіл (з 3.500 передвоєнних), що зберегли до нинішнього дня український виклад.

Одночасно з наступом на наші школи йде не менше пляновий наступ і на українське учительство, число якого топиться з року на рік. Правда, якесь число нашого учительства дістало місця в корінній Польщі, але воно там відірване від рідного ґрунту й нерідко від своїх найближчих, тому й живе в дуже невідрадних умовинах, до того під постійним доглядом. Українське учительство на заточенні виставлене на дуже сильні денаціоналізаційні впливи, тому не диво, що значна частина його топиться в польському морі (головно через подружі звязки) і пропадає для нас зовсім.

Колиж доля учителя-заточенця незавидна, то напевно не ласкавіша вона і для українського учителя на українській національній території. Загально відоме важке положення нашого учительства, яке в численних повітах перероблено так, що воно не має ні сили ні змоги виступити організовано проти наґінок безпосередньої його влади. Не може виступити просто тому, що воно нині надто дрібне числом, а до того над ним висить постійно, наче меч Дамокля, загроза перенесення в далекі, чужі сторони, або навіть утрата місця.

Як безцеремонно поступають шкільні чинники, проводячи свою шкільну політику, докази на це приносить мало не кожний день. Ось один з найновіших прикладів, що дістався до відома нашої редакції: У селі Стрільче, пов. Городенка, був управителем школи українець Омелян Білинкевич, що по 35-літній службі пішов тепер на пенсію. На його місце прийшов учитель з Чернелиці Енґлендер (поляк) — без конкурсу! І хоч це недопустиме і ніде не водиться, то тут зроблено так всупереч приписам, очевидно тільки на те, аби управителем школи на місце українця став поляк!

Ліґа Націй.

Промова Мекдональда.

В дальшій части промови Мекдональд, згадуючи про справу роззброєння, заповів співпрацю Великої Британії для влекшення завдань приготовчої комісії конференції роззброєнь. Найкращим вступом для осягнення загального порозуміння в розоружних справах буде договір між Англією та Злученими Державами. Сподіється предложення на цій сесії позитивних вислідів цих договорів. Опісля Мекдональд заповів проєкт ревізії пакту Ліґи Націй відносно уст. 12. і 15. (уступ 12. говорить про обовязки членів Ліґи, коли повстане між ними конфлікт, а 15. уст. обговорює спосіб полагоди конфлікту Радою Ліґи і Зборами). В справі арбітражу заповів приступлення до факультативної клявзулі гаґського трибуналу підчас тревання Зібрання, та заповів підписи всіх членів британської імперії. Згадав про порозуміння Англії з Єгиптом і заповів, що на другий рік Єгипет приступить до Ліґи Націй. В справі національних меншостей висловив переконання, що ця справа є справою добробуту меншостей. Можна би змінити кордони в Европі, як кому завгодно, одначе годі осягнути такі державні кордони, в яких не було би меншостей. Справу меншостей розвязується добрим співжиттям горожан ріжних національностей у своїх державах. Палестинські події це просто політичний злочин, ніщо більше. Заповів переведення анкети в Палестині.

Коли Мекдональд після виголошення промови сходив із трибуни, підійшли до нього Бріян і Люшер і гратулювали йому.

Опісля Адаці ствердив, що наради йдуть у прихильній атмосфері. Богато держав доказало в Газі, що вони вірні політиці співпраці. З радістю вислухав заяви Мекдональда в справі роззброєння. Опісля обговорював справу меншостей.

В середу на пополудневім засіданні сен. Дандюранд (Канада) повідомив, що Канада також приступає до факультативної клявзулі про обовязковий розсуд гаґського трибуналу. Опісля зясував праці Ради Ліґи підчас мадридської сесії та задержався спец. на меншостевих справах. Процедура поступовання з петиціями значно поправилася, уґрунтовуючи права меншостей. Перувіянський посол у Парижі повідомив про приступлення Перу до факультативної клявзулі та поставив проект утворення спеціяльної комісії, якої завданням було би згармонізувати Кельоґів пакт із пактом Ліґи Націй.

В середу приїхав до Женеви Штреземан. У політичних колах запевняють, що він побуде в Женеві недовго та в безпосередніх розмовах із Бріяном старатиметься обговорити справу вчаснішої евакуації Сарського басейну. В міродатних колах заповідають промову Штреземана на четвер. У цій промові Штреземан навяже до Мекдональдової промови. Англійська делеґація предложить заключення митної конвенції, на основі якої підписуючі сторони зобовязалися би не підвищувати митних тариф через пять літ.

Спокій в Палестині.

Кольоніяльний уряд повідомляє, що в Палестині настав спокій. Були лише випадки сутичок у північних частях країни. Рівномірно з акцією британських військ співділають у Палестині цив. уряди. Арештували богато людей. Вони станутъ перед трибуналом, що дає ґарантії незалежности та безпартійности. Єрусалим вертає помало до нормального життя. Появилися часописи, повідчинювано крамниці.

Мін-ство кольоній подало до відома, що Анґлія не думає зректися свого мандату над Палестиною та не змінить принципіяльних напрямних своєї політики, на теренах, обнятих мандатом.

Прем. Світальський скликав нараду провідників партій.

Президент ради міністрів д-р Світальський відвідав 4. вересня маршалка сойму Дашинського та повідомив його, що хоче скликати конференцію представників парляментарних партій в справі бюджетових праць законодатних палат, а це тому, щоби ці праці вчинити річевими та раціональними. Конференція ця відбулася би около половини вересня. Ближчий реченець залежить від повороту марш. Пілсудського до Варшави, який на конференціях із премієром Світальським сказав, що хоче взяти участь у цій нараді. В цій-же справі президент ради міністрів хоче порозумітися з маршалком сенату після повороту марш. Шиманського у Варшаву.

Марш. Пілсудський поїде до Румунії.

„Адеверул" повідомляє, що виїзд марш. Пілсудського у Ромунію відложено лише до половини вересня. Одначе гостина не буде офіціяльна. Марш. Пілсудський замешкає почасти на селі біля Тарговіште, а почасти в Сіная.

Біржа.

Гроші.

Американський долар 8·87·50—8·87·75, канадійський долар 8·79·00—8·80·00, чеська корона 0·26·33—0·26·66 австрійський шілінг 1·25·33—1·25·75, румун. лей 0·05·00 — 0·05·33, французький франк 0·34·50—0·35·00, швайцарський франк 1·71·50—1·72·00, фунт штерлінгів 43·20·00—43·60·00, радянський червінець 17·50—18·00.

З о л о т о: 20 корон 36·30·00—36·60·00. 20 франків 34·20·00—34·50·00, 20 німецьких марок 42·00·00—42·40·00, 10 російських рублів 46·00·00—46·40·00.

С р і б л о: Австрійська корона 0·62·50—0·63·50, 5 австрійських корон 3·24·00—3·30·00, австрійський фльорен 1·62·00—1·65·00, російський рубель 2·60·00—2·65·00, копійки за рубель 1·30·00—1·35·00.

Збіжа.

Пшениця двірська 39·40—39·50, пшениця селянська 00·00—00·00, жито галицьке 22·50—23·00, ячмінь галицький броварняний 00·00—00·00, ячмінь на млив 18·50—19·50, ячмінь пастівний 00·00—00·00, овес галицький 19·50—20·00, кукурудза румунська 26·50—27·50, бараболя промислова 0·00—0·00, фасоля біла 00·00—000·00 фасоля колірова 00·00—00·00, фасоля краса 00·00—00·00, горох пів-Вікторія 45·00—50·00, горох пільний 32·00—35·00, бобик 30·00—31·00, мішанка паст. в зерні 00·00—00·00, вика 37·25—38·25, сіно солодке краєве прасоване 7·00—8·00, солома прасована 4·00—5·00, гречка 26·00—27·00, льон 64·00—66·00, лубінь синій 25·00—26·00, ріпак озимий 65·75—66·25, мука пшенична 40 прц. 00·00—00·00, мука пшенична 65 прц. 74·00—76·00, мука житна 70 прц. 42·00—43·50, грисік кукурудзяний 00·00—00·00, мука кукурудзяна 00·00—00·00, отруби житні 14·25—14·75, отруби пшеничні 15·50—16·00, крупи гречані 55·00—57·00, пшоно 00·00—00·00, крупи ячмінні 38·00—39·00, пенцак 36·00—37·00, просо краєве 00·00—00·00, макухи льняні 41·00—42·00, мак синій 135·00—145·00, мак сивий 115·00—125·00, конюшина червона 00·00—00·00.

Бурси і ще раз бурси!

(Стаття надіслана.)

Розпочався шкільний рік. Знову заройлося місто від шкільної молоді. І перед нашою суспільністю знову став нерозвязаною у всій своїй гостроті проблема приютів-бурс для тоїж молоді. Ось хочби у Львові: скільки тут української дітвори, що заповнює не лише українські, але й польські школи, живе по ріжних приватних кутках-дірах, в яких часто-густо вилізе й деморалізується! Нерідко буває таке, що те добре, що вщіплює в дитину українська школа, нищиться і скривлюється саме окруженням поза школою.

А в яких страшних дірах приходиться жити бідним учням, яким матеріяльні обставини не дозволяють підшукати собі кращі кватири під гігієнічним і моральним оглядом!

Теперішні українські школи (особливо середні) є так стиснені ріжними „приписами й програмами" польської кураторії, що нашим школам стає тепер щораз трудніше дати молоді належне національне виховання. Фахових промислових шкіл чисто українських не маємо, бо згідно з зарядженням шкільної влади можуть вони бути лише або польськими або утраквістичними. І ось ту прогалину у вихованні можуть виповнити відповідно зорґанізовані бурси, де справу виховання можна поставити так, як того вимагає інтерес нації.

Особливо важне є питання бурс для учнів фахових шкіл, до яких горнеться здебільшого найбідніша молодь. Скільки то здібних хлопців і дівчат не можуть побачити школи виключно задля недостачі дешевого приміщення!

В польських фахових школах є чималий відсоток української ремісничої молоді, яка цілком підпадає польонізаторському духові. Нема для неї відповідних бурс (істнуюча ремісича бурса у Львові є така мала, що не може вповні вивязатися із свого завдання) і тому трудно зискати ту молодь для української справи!

І польська школа не була би нам аж такою небезпечною, якби поза нею ми мали можність виховувати нашу молодь. А пригадаймо собі, що наші скраховані москвофіли відновлюють і скріплюють свій рух серед молоді головно через свої бурси.

Українське громадянство мусить доложити всіх своїх старань, щоби в найкоротшому часі зорганізувати й побудувати свої бурси, і то в першу чергу для молоді *фахових шкіл у Львові*. На це мусить стати сил, терпіння й видержаности, бо ходить тут про ратування й виховання нашого молодого покоління.

На жаль, досі тою пекучою справою мало хто цікавиться. Доказом цього є хочби те, що в цьому році з доручення „Рідної Школи" двічи скликувано параду в справі бурси для молоді фахових шкіл і на ту анкету мало хто явився. А так дальше бути не може! Коли хочемо йти вперід і проти впливів чужого духа поставити свої духові впливи, то мусимо створити своє незалежне від чужих „приписів і програм" огнище для виховання молоді, себто бурси, і через них улекшити доступ до школи дітям навіть найбідніших верстов нашого народу.

Вже крайня пора взятися за цю справу!

Інж. Іван Лучишин.

НОВИНКИ

— Просимо всіх наших передплатників вирівнати негайно свої залеглости, бо з 15. ц. м. безумовно здержимо дальшу висилку часопису.

Адміністрація.

— Недуга діяча. Наш відомий діяч бувш. сенатор Михайло Черкавський з Кремянця вже третій тиждень лежить тяжко хорий. Його недуга відбилася на лівому оці, на яке він покищо нічого не бачить.

— До відома учнів І-ої кляси ґімн. подає Управа „Рідної Школи" у Львові, що нові „Латинські вправи", яких досі нема в продажі вийдуть уже 9-го вересня.

— Душегубство з нужди. Вчора судили у Львові вперше на підставі нової карної процедури 19-літню служницю Анну Федину за вбивство своєї 10-денної нешлюбної дитини. Вона втопила її в придорожнім рові не маючи засобів на її утримання. Суд присяжних звільнив її від кари.

— Нещасне кохання. Вчора у лісі в Кривчицях під Львовом застрілилося двоє молодих людей: 30-літній студент Мечислав Охоцький і Марія Фоґель, жінка старшого сержанта. Причина: розпука, що не могли пібратись, бо муж Фоґелевої не хотів дати їй розводу. Обоє залишили листи, які розяснюють мотиви їхнього вчинку. Фоґелева в листі до мужа докоряє йому, що він знав про те, що для неї вже є нічим, а проте стояв на дорозі до її щастя. Львів має таких любовних траґедій забагато в останніх часах.

— Львів в однім місяці. Вийшла статистика Львова за травень. Цікаво прирівняти її з минулим роком. За рік зросло у Львові населення на 1000 осіб. Минулого року було тут у травні 143 шлюбів, цього року лише 106; зате уродин було на 20 більше; 491, а минулого року лише 371. Вмерло цього року 20 осіб менше. Шлюбів по віроісповіданнях було 53 римо-католицьких, 15 гр.-кат., 21 жидівських, 14 мішаних, 1 безвіроісповідне. 43 особи вмерло на серце, 27 на чахотку, 6 самогубством. Рятункове поготівля інтервеніювало в травні в 1530 випадках себто 50 разів денно. У цьому 19 осіб було пяних, 46 переїханих, було 17 випадків пожеж. За один місяць — „чарівний май" — пішло до арешту 446 осіб. До міста приїхало за цей час 604 чужинців, а з усієї Польщі 16.120 осіб. Безробітних зареєстрованих було 4960; на 535 вільних посад було... 5.500 кандидатів. У „Касі Хорих" зголосилося 18.807 недужих, а запротестованих векслів було 12.608!

— Вістки з усієї Польщі. Сезон в усіх літниськах уже кінчиться; він був цього року слабший, ніж минулих літ; тільки Закопане й Трускавець мали більше гостей. — Міністерство освіти повідомило маґістрат у Варшаві, що покищо не в силі виплатити варшавській виставі обіцяної підмоги пів міліона зол. — Помер бувш. міністр скарбу д-р Стечковський. — У Раді повітовій у Бродах відкрили зловживання на 250.000 зол. — У Варшаві відкрили новий театр „Атенеум", що почне премієрою сенсаційної німецької пєси „Якубовський", в обсаді Кальковської. — На атлетичні перегонові змагання бігунів приїзджає до Варшави світовий рекордист фінляндець Нурмі. — У Варшаві істнує потайний клюб жінок, що піддержують тільки звязки між собою; одна жінку, яку втягнули до цього клюбу хотіла скінчити самогубством, а вирятувана з-під трамваю сказала причину свого вчинку. — Варшавський маґістрат назве одну вулицю „вул. Ідзіковського" в честь убитого летуна. — У Лодзі та в околиці панує епідемія тифу.

— Ріжні вістки. У Бельфасті почався річний зїзд анґлійських професійних союзів, в яких є обєднаних 4 міл. робітників. — У Ковлі підчас комуністичної маніфестації арештували 33 особи. — Бувш. кандидат на президента Спол. Держав Ал. Сміт став директором одного промислового підприємства з платою 1 міл. 100.000 фр. річно. — Едісон занедужав на запалення легенів. — На франц. Рівієрі згоріло касино в Сан-Рафаель. — На всьому Поморі відправили молебні з проханням дощу, бо від місяця посуха — картопля і буряки потребують небесної роси. — В Альжирі завалився дім і вбив 48 осіб.— У Ню-Йорку арештували 30 фальшівників, що належали до орґанізації, яка пустила в світ 6 міліонів фальшивих долярів. — Французька вершниця Рашель Доранж вибралась у нову подорож верхом з Парижа до Барсельони. — Через Варшаву переїхав молодий американський денникар Джон Маршал, що їде довкола світа без грошей, щоби виграти заклад. — Римські археольоґи відкрили в Киренаїці мармурову плиту, на якій є заповіт останнього короля Єгипту Птоломея VIII., що панував над Киренаїкою.

— „Нумерус клявзус" на Мадярщині. У Будапешті зробили родичі студентів величезний мітинґ з протестом проти обмежень університетської влади, що не приймає всіх, що хотять бути студентами. На це міністр освіти відповів, що „нумерус клявзус" не істнує, а обмежений впис на деякі факультети треба пояснити тим, що не всі катедри є обсаджені.

— Спосіб на театр. Берлінець Калленберґер зорґанізував новий театр під популярною назвою „Народня Опера Західньої дільниці" і заанґажував до нього 140 осіб: співаків, музик, технічний персонал. Навіть перша вистава була вже заповіджена. Директор в останній мент чкурнув із якимись фондами до Голяндії і не заплатив нікому ні сотика.

— Повені в Індіях. Долина Інду залита на просторі 600 км. Шкоди спричинені повіню перевищили 1 міліон фунт. Місто Бакар, що має 10.000 населення, зовсім є знищене; чимало міст відрізаних водами від світа.

— Прочищення редакції „Ліманіте". Комуністичний паризький денник „Ліманіте" поміщує заяву політичного бюра комуністичної партії, яка не є вдоволена становищем свого офіціозу супроти китайської справи. Бюро вважає також невдоволяючим чисто пасивне становище „Ліманіте" в справі ревізій у „робітничо-селянськім" банку в Парижі. Остаточно 6 головних членів редакції „Ліманіте" буде змінених на більше „неприєднаних".

— Забава з алькоголем. У Льос Анджельос арештували аж 62 членів поліції, які були в змові з контрабандистами алькоголю. Вони брали від приватних осіб хабарі за те, що не арештували їх, коли найшли при них алькоголь, а сконфісковані припаси відпродували контрабандистам, які в свою чергу пускали крам у продажу приватним особам. І так довкола: щоби й кишені були ситі і горло неспрагнене.

— Справлення помилки. У вчорашньому числі „Діла", в статті „Радянська Україна", в замітці „З комуністичної партії" викинули „приходимця Бадана", подано помилково, що він виключений з партії за те, що не порвав „вязків зі своїм братом послом, замісць: попом.

З Музичного Інституту ім. Лисенка у Львові.

У звязку із оголошенням вписів до Вищого Музичного Інституту ім. Лисенка Дирекція його подає до загального відома ось що:

1) В Музичнім Інституті, як і минулого року, буде вестися концертовий курс як фортепяну, так і скрипки, і до його ведення будуть заанґажовані визначні свої а на випадок потреби і чужі фахові сили.

2) Подається до відома, що в Музичнім Інституті в цьому році отвирається музично-педаґоґічний семінар — для кандидатів на учителів музики і співу в ґімназіях і учительських семинаріях, — в якому буде подаватись у трирічнім обємі увесь комплекс знання, потрібного тепер до т. зв. „державних іспитів" після розпорядків міністерства В. і О. П. Підчеркнути тут треба з притиском, що аранжування таких курсів не є покищо ніяким привілеєм якоїсь консерваторії, і що Муз. Інститут ім. Лисенка має повне право і можність орґанізування такого курсу, коли тільки будуть зголошення бодай кількох кандидатів.

3) Крім цего інформує Дирекція, що в Музичнім Інституті буде в цьому році вестися також диріґентський курс в двох відділах: нижчім і вищім, коли тільки зголоситься бодай двох відповідних кандидатів.

Зголошування на усі ці курси приймається найдальше до кінця вересня.

При цій нагоді подається до відома, що до науки значно в цім році розширених теоретичних предметів заанґажовано крім дотеперішніх також нові визначні музичні сили з такими кваліфікаціями як напр. покінчена загранична „майстерська школа" композиції, — а до науки фортепяну відому піяністку, абсольвентку віденської академії п. Г. Левицьку.

З уваги на те Дирекція має повну надію, що наша суспільність віднесеться до нашої музичної інституції, — яку зрештою навіть чужинці навчилися шанувати, — з повним довірям, та дасть вираз цього довіря при вписах до Муз. Інституту.

Дописи.

ЛЬВІВЩИНА. (Районове свято Шашкевича в Чижикові.) Дня 28. серпня н. р. святкувало село Чижиків, львівського повіту, память пробудителя Галицької Землі, Маркіяна Шашкевича. Заходом читальні „Просвіти" відбувся там-же великий районовий концерт при співучасти хорів з Гаїв і Глухович. Салю чит. „Просвіти" виповнило громадянство з Чижикова і дооколичних сіл по береги. Свято-концерт відкрив представник філії „Просвіти" у Львові п. В. Дзьоба гарною, змістовною і зрозумілою для селян промовою. По промові слідували співи й декламації, які випали дуже добре завдяки праці п. Андрія Гнатишина, котрий вложив немало труду у це діло, щоби зеднити й вишколити оба хори. Свято закінчено національним гимном.

О. Р.

Лист до Редакції.

Від п. Миколи Певного, українського театрального артиста в Луцьку дістали ми листа в справі допису з Луцька, в якому була згадка про зорганізований під його проводом театр. Хоч не з усіми виводами листа можна погодитися, то всеж ми його містимо в імя засади: audiatur et altera pars. Артиста Певного не треба мішати з редактором „Української Ниви" Петром Певним. Дальший хід подій на Волині переконає нас, чи рацію має автор листа чи наш дописувач.

Високоповажаний Пане Редакторе! Ласкаво прошу вмістити оцих кілька рядків у Вашому шановному часописові.

В останніх числах „Діла" вміщено допис з Луцька за підписом якогось п. „Місцевого", котрий, полемізуючи зі своїми політичними противниками, зачепив і мене, що з політикою не має абсолютно нічого спільного.

У цьому дописові п. „Місцевий" між іншим пише: „Нехай у це вдумається Микола Певний, як інтелігентний артист і досвідчений режісер. Вдумається й зрозуміє. Нехай рятує свій театр від партійництва, поки ще непізно".

Прочитавши ці рядки, непоінформований читач зрозуміє, що театр, на чолі якого я стою, і справді належить до якоїсь політичної партії або виконує її завдання.

Отже мушу привселюдно заявити, що театр цей, як те слід і кожному театрові, є абсолютно аполітичний, не служить він жадній політичній орґанізації, нізвідки субвенцій не одержує, а тому є цілком самостійний і має назву: „Волинський Український Театр під дирекцією Миколи Певного".

Уже сама ця назва показує, що театр є цілком самостійний, бо в противному випадку вже в самій його назві фіґурувалоб імя тієї орґанізації, якій він служить.

Я знаю, п. „Місцевий" нападає на мене за те, що я граю в „Рідній Хаті". Але річ у тому, що театральна саля „Рідної Хати" в даний момент є найліпша в Луцьку. У міському-ж театрі, де грає щоденно міське кіно, я не можу грати, бо по суботах і неділях театру зовсім не дають, а за інші дні беруть до 400 зол., чого наш театр не в стані заплатити. До того-ж „Рідна Хата" дала цілком безплатно кімнату, в якій мешкають артисти, чого ніяка інша українська орґанізація дати мені не могла. Крім того я маю велику ґалерію за сценою, що служить за склад для декорацій. За це все я мушу бути вдячний „Рідній Хаті".

Але помимо того я не збираюся грати лише в „Рідній Хаті", а буду давати вистави і в міському театрі лише раз у тиждень, а також і в

іншних містах і селах, де є сцени. — Деж тут політика й партійництво, які п. „Місцевий" закидає моєму театрові?

Театр цей перебуває тепер у стані організації й складається з аматорів та артистів: з мене з дружиною, п. Орла з дружиною, що мешкали тут у Луцьку ще до мого приїзду й мають посади, а також нових артистів, яких мені пощастило примістити на посади; але вони одержують дуже мало й якщо тепер і бідують, то надіються, що далі, коли театр стане на ноги, буде їм краще.

Єдина мета, як моя, так і моїх товаришів у театрі, це створити добрий, серйозний театр, який задовольняв би культурно-освітні потреби всього українського громадянства без ріжниці його політичного напрямку. Мені здається, що це єдиний правдивий шлях, по якому мусить іти всякий театр. Піду цим шляхом і я.

Прошу прийняти запевнення в моїй щирій пошані

артист **Микола Певний.**

Луцьк, 2. вересня 1929 р.

Зі спортового життя.

Україна — Польонія (Перемишль).

Мячеві змагання між повищими дружинами відбудуться в неділю 8. ц. м. в 11. год. передполуднем на грищі Цитаделі. Польонія, яка в першій групі львівської А-кляси здобула безконкуренційно мистецтво, є дружиною дуже амбітною і тому змагуни України, коли хочуть зреабілітуватися в очах своїх симпатиків за програну з минулої неділі, мусять ці змагання виграти.

Перед цими змаганнями відбудуться не менше цікаві змагання за мистецтво Б-кляси між двома конкурентами: Світезю і Ґрафікою. Від висліду цих змагань залежить, чи Світезь здобуде мистецтво в Б-клясі і ввійде до А-кляси, чи оставить цю почесть кому іншому. Початок цих змагань вже в 9. год. передпол.

Ціни вступу на оба змагання разом: степениця 2 зол., вступ 1 зол.; для членів України степениця 1 зол. 50 сот.

Х. Запоріжські Ігрища 1929 р.

Пригадуємо, що в неділю 8. вересня ц. р. виїзджає зі Львова до Перемишля прогулька на Х Запоріжські Ігрища. Зголошення прохаємо передавати до 7. вересня п. В. Панькову, вул. Міцкевича 22, ч. тел. 4—24. Кошти подорожі 11 зол. туди і назад. Прогулька виїзджає в неділю, год. 7.30 рано, повертає в год. 22.46 веч. Збірка у вестибулі головного двірця в год. 7-ій рано. Всі прихильники спорту до Перемишля!

Змагуни виїзджають до Перемишля в суботу 7. вересня в год. 7.30 рано. Збірка на двірці в год. 7-ій рано.

Рада Українського Спортового Союзу.

☦ ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

ТЕОФІЛЬ КАЧМАРЧИК, урядовець нафтової фірми „Премієр" у Львові, помер після тяжкої недуги у Відні дня 21. серпня ц. р. Похорони Покійного відбулися у Відні в дні 26. м. м. Поминальне Богослуження відбудеться в четвер 5. ц. м. в 8. год. рано в Успенській церкві. — В. Й. П.!

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Четвер, 5-го вересня, г. 7·30 веч. „Аіда". Гостинний виступ М. Голинського і Л. Коханської.

Пятниця, 6-го вересня, г. 7·30 веч. „Барон Кінель", оперетка.

Субота, 7-го вересня, г. 4·30 попол. Танковий виступ Дані Дарлінг.

Субота, 7-го вересня, г. 7·30 веч. „Лякме", опера.

Малий Міський Театр:

Четвер, 5-го вересня, г. 7·30 веч. „Пигмаліон". Виступ А. Венгерка.

Пятниця, 6-го вересня, г. 7·30 веч. „Пигмаліон". Виступ А. Венгерка.

Субота, 7-го вересня, г. 7·30 веч. „Пигмаліон". Виступ А. Венгерка.

Неділя, 8-го вересня, г. 7·30 веч. „Пигмаліон". Виступ А. Венгерка.

Кіна.

Апольо: „Крик життя".
Кольосей: „Герой пустині".
Лев: „Любов козака".
Люна: „Моряки та білявки".
Марусенька: „Распутін — загибіль Росії".
Оаза: „Три пристрасти".
Палас: „Чорне доміно".
Пан: „Зов змислів".
Пасаж: „Тигр Арізони".
Стилеве: „Грішниця".
Фатаморгана: „Таємний курер".
Химера: „Щастя у жінок".
Утіха: „В гуку експльозії" (Гарі Піль).

Програма радіо.

Четвер 5-го.

Варшава (1411,7). 18·00 Концерт солістів.
Краків (312,8). 20·30 Вечірній концерт.
Познань (334,8). 20·30 Вечірний концерт мандоліністів.
Гельсінгсфорс (221,4) 18·15 Музика Моцарта.
Ляйпціґ (259). 20·00 Симфонічна орхестра.
Братислава. (279) 19·00 Концерт орхестри.
Талін (296) 17·00 Симфонічний концерт.
Загреб (307) 21·40 Легка музика.
Брно (341,7) 20·00 Югославянські пісні.
Льондон (356,3) 19·45 Співацький концерт.
Гамбург (372) 20·00 Концерт.
Берн (403) 21·00 Камерна музика.
Берлін (418). 21·00 Камерний концерт.
Стокгольм (436) 20·00 Концерт солістів.
Рим (441) 21·00 Італійська музика.
Прага (487). 19·05 Мандоліни і гармонія.
Мілянo (501). 20·70 „Мадам Сан-Жен" опера Джіордана.
Відень (516,3). 16·00 Квартет Сільвінг.
Рига (525). 19·00 Оперетова музика.
Будапешт (550). 12·05 Циганська капеля. 21·30 Циганська орхестра.
Москва (825). 16·30 Російська музика.
Ковно (1935) 21·00 Концерт.
Харків (1304). 19·30 Легка музика.
Париж (1725). 21·35 Концерт.

Пятниця 6-го.

Варшава (1411,7) 18·00 Музика Н. Штравса. 20·30 Симфонічний концерт.
Познань (334,8). 18·00 Музична всячина.
Вильно (385) 20·15 Актуальний фейлетон.
Бресляв (253) 19·05 Твори Н. Штравса
Ляйпціґ (259) 16·30 Давна камерна музика.
Вратислава (279) 21·00 Концерт.
Талін (296) 1.·30 Концерт.
Загреб (307) 20·30 Радіоквартет.
Льондон (356,3). 12·30 Органи. 16·00 Легкий концерт. 19·45 Муринська програма.
Гамбург (372) 21·00 Новітні симфонії: Шрекер, Стравінський.
Берн (403) 20·50 Муринські пісні.
Берлін (418). 16·30 Симфонічна орхестра.
Рим (441). 21·00 „Донька тамбур-майора" Офенбаха.
Лянгенберг (473) 17·30 Камерний концерт.
Прага (487) 16·30 Квартет.
Мілянo (501). 20·80 Симфонічний концерт.
Брюссель (509) 21·15 Камерний концерт.
Відень (516,3). 20·00 Мандоліністи. 21·20 Віолончеля.
Мюнхен (533). 20·00 Симфонічна радіоорхестра.
Будапешт (550). 20·00 „Фіделіо" Бетовена 22·20 Циганська капеля.
Київ (800). 18·50 Легка музика.
Москва (825). 19·00 Опера.
Харків (1304). 19·30 Етнографічний концерт.
Париж (1725). 16·45 і 21·30 Концерт.

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

„Вертеп Наших Днів" Галактіона Чіпки і Ле-ле. 115 33—?
Сокаль, пятниця 6.IX.
Белз, субота 7.IX.
Цішанів, неділя 8.IX.
Любачів, понеділок 9.IX.
Ярослав, вівторок 10.IX.

Наддніпрянський Хор Котка,
Бучачівці, пятниця 6.IX.
Ходорів, субота 7.IX. 228 17—?

Український Театр під дирекцією П. Карабіневича. 93 29—?
Вишневець:
Пятниця, 6.IX. „Барон циганів".
Шумськ:
Субота, 7.IX. „Осінні маневри",
Неділя, 8.IX. „Пташник з Тиролю".
Понеділок, 9.IX. „Чесна Сузанна".
Вівторок, 10.IX. „Барон циганів".
Кременець:
Середа, 11.IX. „Осінні маневри".
Четвер, 12.IX. „Барон циганів".

Відозви і комунікати. Товариство Прихильників Освіти у Львові пошукує відповідної кількости мешкань за місячною оплатою після умови для студенток Високих Шкіл. Тому звертається Товариство до П. Т. Громадян м. Львова о ласкаве зголошування вільних кімнат в канцелярії Т-ва при вул. Супінського ч. 21. щоденно від год. 11—1, крім неділь і свят. 434 2—2

Ширіть наш часопис!

Додаткові вступні іспити на курс I, евентуально на курси II, III. і IV. в дівочій учительській семінарії „Рідної Школи" у Львові, вул. Мохнацького ч. 12. відбуваються щоденно перед полуднем. — **Управа семінарії.** 440 б. 1-2

Конкурс.

В гімназіях „Рідної Школи" у Львові і Чорткові є вільні місця управителів. Подання вносити до Головної Управи Рідної Школи у Львові, Ринок ч. 10/11 до дня 15. вересня ц. р. Є теж ще кілька вільних місць для класичних фільольогів, польоністів і германістів. — **Головна Управа Рідної Школи.** 410 1—2

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". В друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10